

Косянчук Сергій,
*кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН
України*

ПРОБЛЕМА МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: АКСІОЛОГІЧНО-АКМЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Аксіологічні засади формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантної і варіативної складових є основою, на якій ґрунтуються світогляд, правила поведінки, способи й методи здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів. Ці засади визначають сучасні підходи до створення нової моделі системи освіти України, позначаються на формулюванні цілей шкільної освіти, які й визначатимуть подальші перетворення й вимагатимуть якісних знань. Аксіологічність становить на вищій рівень особистісно орієнтоване навчання, яке

не може існувати поза ціннісними орієнтаціями, що детермінують життєві вміння людини мислити, спілкуватися і діяти як інноваційній особистості, а також актуалізують потреби формувати гуманістичний світогляд, за якого поглиблюється розуміння цілісності світу, необхідність збереження природи, визначається місце людини в біосфері і залежність її від навколишнього середовища та способу життя.

Нова освітня аксіологічна парадигма, небезпідставно, пов'язується з поняттям освітньої системи. Від освіти очікують стрімкого зростання її ролі і впливу на особистість і соціум. Однак процеси створення і поширення знань як ключові детермінанти освіченості сучасної особистості позначені деякою частковістю, супротивом новітнім здобуткам. Як слушно зауважує Г. Васьківська, «ціннісні орієнтації слугують своєрідним критерієм, фільтром у визначенні ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, системи установок, відстоювання принципів і переконань. Наразі постає нагальна необхідність формування нових ціннісних орієнтацій, нових ціннісних ідеалів, ціннісного світогляду людини, яка житиме і працюватиме у XXI столітті в Україні - незалежній європейській державі» [1, с. 107].

Становлення нової моделі системи освіти України потребує, передусім, зміни у формулюванні цілей шкільної освіти, які й визначатимуть подальші перетворення й вимагатимуть якісних знань від учнів. Йдеться про особистісні якості випускника загальноосвітнього навчального закладу, які допомагатимуть безболісно соціалізуватися, не завдаючи шкоди індивідуальності. За мінливого світу зі своїми викликами розвиток учнів старшої школи має бути спрямований на формування здатності пояснювати явища дійсності, оцінювати прояви соціального і духовного життя, розуміння їх синергетичного зв'язку, адже «ціннісно-сміслові орієнтації збуджують біопсихо-соціокультурну систему самосвідомості особистості у процесі мисленнево-мовленневої діяльності» [3, с. 193]. З іншого боку, за трансформаційності і нелінійності соціокультурного розвитку потрібен перехід від орієнтації на науковий опис світу, на формування вміння розв'язувати навчальні проблеми до

спрямування учня на самостійне здобуття знань, формування умінь і навичок, без яких унеможлиблюється розв'язання проблем особистіших, соціальних і глобальних, які загрожують виживанню людства.

Ми виходимо з того, що особистісно орієнтоване навчання не може існувати поза ціннісними орієнтаціями, адже вони визначають, з одного боку, життєві вміння мислити, спілкуватися і діяти, а з іншого, - породжують соціальні виклики або протистоять їм. Тож на нинішньому етапі розвитку української освіти особливої актуальності набуває проблема формування ціннісних установок, смислів, ідеалів підростаючого покоління, яке розбудовуватиме країну як незалежну європейську державу. Сприятливим періодом для формування ціннісно-сміслових орієнтацій є старший шкільний вік, коли інтенсифікуються процеси самовизначення особистості і пошуку нею смислу життя [2].

Отже, проблема вивчення аксіологічних засад формування змісту профільного навчання є актуальною, особливо коли йдеться про єдність інваріантної і варіативної складових. Утім, дидактика як наука, покликана не лише осмислювати знання, а й розвивати теорію навчання. Дидактика також не мислиться поза соціальними зв'язками, що не тільки глобалізуються, але й спрямовуються вглиб людини, складаючи її феномен. Тож серед шляхів модернізації освітнього середовища вбачається аксіологічно-акмеологічний вектор наукового пошуку - досліджень крізь призму ціннісних орієнтацій особистості і з огляду на «акме» (вершина) професійної і науково-творчої діяльності вчителя.

Одним із перспективних для нас науково досліджуваних напрямів розвитку освітнього середовища є освітнє середовище, що формується у рамках об'єднаної територіальної громади. Науково-дослідницьку діяльність у цьому контексті вже розпочато. Представники відділу освіти Пісківської об'єднаної територіальної громади (ОТГ) Бородянського району, що на Київщині, зважаючи на стан і прогнозуючи перспективи розвитку свого територіального освітнього середовища, висловили бажання долучитися до нашого наукового пошуку. Поштовхом

до такого рішення слугував науково-практичний семінар з теми «Акмеологічні технології успішного навчання, виховання і розвитку суб'єктів освітнього процесу», проведений відділом дидактики Інституту педагогіки на базі Пісківської гуманітарної гімназії.

Таким чином, подальші свої дослідження ми пов'язуватимемо з дидактичними аспектами впровадження акмеологічних та аксіологічних технологій у шкільне освітнє середовище, адже вивчення аксіологічних засад формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантної і варіативної складових зумовлене не тільки мотиваційно-аксеологічними проблемами, процесами трансформації освіти, але й акмеологічними детермінантами формування себе-вартості як людини, як одиниці соціуму.

Список використаних джерел

1. Васьківська Г.О. Формування ціннісно-сміслових орієнтацій учнів старшої школи засобами змісту сучасного підручника / Г.О. Васьківська, С.В. Косянчук // Проблеми сучасного підручника : зб. наук, праць / [ред. кол., голов, ред. В.М. Мадзігон; наук. ред. О.М. Топузов]. - К. : Пед. думка, 2011. - Вип. 11. - С. 107-120.

2. Косянчук С. Аксіологічний підхід до формування змісту профільного навчання як нагальна потреба і важлива складова стратегії освіти / Сергій Косянчук // Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г.О. Васьківської]. - К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. - С. 67-71.

3. Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика : кол. монограф. / [авт. кол.: Г.О. Васьківська, В.І. Кизенко, С.Е. Трубачева, С.П. Бондар, Л.А. Липова, О.В. Барановська, С.В. Косянчук, Н.В. Захарчук] ; за наук. ред. д-ра пед. наук Г.О. Васьківської. - К. : Пед. думка, 2015. - 288 с.: іл. - Бібліограф.: 310 назв. - С. 250-271.